

УДК 368.914.2

Козут І. А. к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Анотація: У статті розглянуті особливості побудови системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в Україні. Визначено стан та перспективи накопичувальної та недержавної систем пенсійного забезпечення. Проаналізовано джерела формування та напрями використання коштів солідарної системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Виявлено особливості нарахування та сплати єдиного соціального внеску як головного джерела коштів Пенсійного фонду за діючим законодавством. Розглянуто необхідність збалансування бюджету Пенсійного фонду за рахунок асигнувань із Державного бюджету України. Описано новітні пенсійного законодавства запроваджені з 2018 року. Визначено напрями оптимізації солідарної системи пенсійного забезпечення в Україні.

Ключові слова: солідарна система загальнообов'язкового державного соціального страхування, пенсійний фонд, страховий стаж

JEL code classification: H55

Kohut I.A., PhD, ass. prof.
Tavria state agrotechnological university

STATE AND PERSPECTIVES OF GENERAL PUBLIC PENSION INSURANCE

Abstract.

Formulation of the problem. The system of pensions is one of the most important elements in the field of social protection of the population in all developed democratic countries, and reflects the fulfillment of the basic functions of the state. The necessary social condition for the functioning of the pension system is the citizens' confidence in ensuring old age, in the fulfillment by the state of their responsibilities to the citizen, that after they have reached a certain retirement age, they have the right to replace their salary with a pension. However, today, as never before, the question is how to balance the Pension Fund budget with a view to ensuring adequate pension payments.

The purpose of the article. The purpose of the article is to analyze the current state of development of the national system of mandatory state pension insurance to determine the key areas for its improvement, which would ensure stabilization of the pension system, economic growth and welfare of citizens in the future.

Results. The article deals with the features of construction of the system of compulsory state social insurance in Ukraine. The status and prospects of accumulative and non-state pension systems are determined. The sources of formation and directions of using the funds of the solidarity system of compulsory state social insurance are analyzed. The peculiarities of the calculation and payment of a single social contribution as the main source of the Pension Fund funds according to the current legislation are revealed. Considered the need to balance the budget of the Pension Fund at the expense of allocations from the State Budget of Ukraine. The innovations of the pension legislation introduced since 2018 are described. The directions of optimization of the solidarity system of pensions in Ukraine are determined.

Key words: solidarity system of compulsory state social insurance, pension fund, insurance record

Постановка проблеми. Система пенсійного забезпечення є одним із важливих елементів у сфері соціального захисту населення у всіх розвинутих демократичних країнах, і є відображенням виконання основних функцій держави. Необхідною соціаль-

ною умовою функціонування системи пенсійного забезпечення є впевненість громадян у забезпеченості старості, у виконанні державою своїх обов'язків перед громадянами в тому, що після досягнення працюючими певного пенсійного віку вони мають право на

заміну заробітної плати пенсією. Однак, сьогодні, як ніколи, гостро стоїть питання збалансування бюджету Пенсійного фонду з метою забезпечення відповідних пенсійних виплат. На ситуацію, що склалася в сфері пенсійного забезпечення впливає цілий ряд факторів, які зумовлюють необхідність її подальшого реформування, зокрема демографічна ситуація, проблеми збалансування державного бюджету та джерел наповнення бюджету Пенсійного фонду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення досліджені в публікаціях таких учених, як О. Кириленко [2], Б. Малиняк [2], Я. Овчаренко [3], О. Філоненко [10], Г. Хемій [11] та ін. Метою цих публікацій є визначення орієнтирів щодо подальшого проведення пенсійної реформи, обґрунтування перспектив розвитку і вдосконалення системи пенсійного забезпечення. Однак питання розвитку пенсійної системи, як складової системи соціального захисту в сучасних умовах потребують подальшого вивчення.

Мета статті. Метою статті є аналіз сучасного стану розвитку вітчизняної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування для визначення ключових напрямків її удосконалення, які б забезпечили стабілізацію пенсійної системи, економічне зростання та добробут громадян в майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» структура системи пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів:

- перший рівень - солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (солідарна система), що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду;

- другий рівень - накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (накопичувальна система пенсійного страхування), що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах

- суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат;

третій рівень - система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

Перший та другий рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Другий та третій рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему накопичувального пенсійного забезпечення [7]

Як відомо другий рівень пенсійного забезпечення на сьогоднішній день не працює. Планується запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування з 2019 року відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 03.10.2017 № 2148-VIII [5].

В загальному розумінні Накопичувальний пенсійний фонд - це цільовий фонд, на який надходять внески застрахованих людей. Таким чином, кошти на старість кожен працівник буде накопичувати сам для себе, щомісяця відкладаючи у накопичувальній системі частину своєї заробітної плати (від 2 до 7%). Накопичувальна система функціонуватиме паралельно із солідарною як механізм додаткових можливостей для людини і держави. Більше того, особливістю накопичувальної системи є можливість передачі накопиченого ресурсу в спадщину, на відміну від солідарної пенсійної системи.

Третій рівень пенсійної системи представлено системою недержавного пенсійного забезпечення, формування якої почалося з 2004 року після набрання чинності Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [9]. Основу такої системи становлять недержавні пенсійні фонди, а це юридична особа, яка має статус неприбуткової організації, функціонує та провадить діяльність тільки з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного

фонду з подальшим правлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному законами України порядку.

Брати участь у цьому рівні можуть як фізичні особи (за себе та членів родини), так і юридичні особи, піклуючись про своїх робітників. Станом на 30.06.2017 р. згідно з даними Державного Реєстру фінансових установ в Україні функціонує 65 НПФ. Також за весь час існування системи НПФ в Україні було зареєстровано 110 фондів, з яких 45 були позбавлені ліцензії (41%), тому можна сказати, що система недержавного пенсійного забезпечення недостатньо стабільна і відповідно недостатньо приваблива для українців. [1]

Тому сьогодні ми можемо говорити про повноцінне функціонування лише першого рівня пенсійного забезпечення – солідарної системи.

Відповідно до Закону [7] в солідарній системі призначаються такі пенсійні виплати: пенсія за віком; пенсія по інвалідності; пенсія у зв'язку з втратою годувальника, які надаються за рахунок коштів Пенсійного фонду.

1. Джерелами формування коштів Пенсійного фонду є:

1) надходження від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що спрямовуються на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування;

2) інвестиційний дохід, який отримується від інвестування резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах;

3) кошти державного бюджету та цільових фондів, що перераховуються до Пенсійного фонду;

4) суми від фінансових санкцій та пені, застосованих до юридичних та фізичних осіб за порушення встановленого порядку нарахування, обчислення і сплати страхових внесків та використання коштів Пенсійного фонду, а також суми адміністративних стягнень, накладених відповідно до закону на посадових осіб та громадян за ці порушення;

5) благодійні внески юридичних та фізичних осіб;

6) добровільні внески;

7) інші надходження відповідно до законодавства. [7]

Кошти Пенсійного фонду не включаються до складу Державного бюджету України.

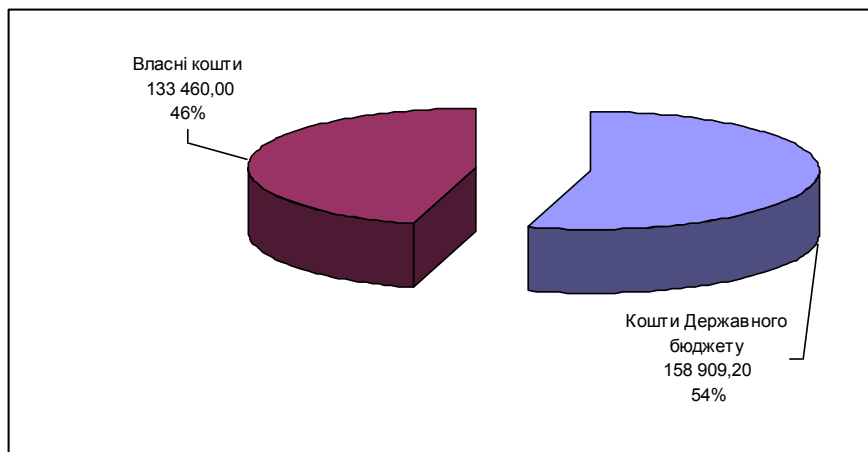

Рис.1. Структура надходження коштів до Пенсійного Фонду України за 2017 рік, млн.грн

Джерело: [4]

Розглядаючи структуру надходжень до Пенсійного фонду за 2017 рік (рис.1), бачимо, що сьогодні пенсійні виплати здійснюються в більшій частині не за рахунок сплати єдиного соціального внеску, інвестиційного доходу та ін. власних коштів, а за рахунок асигнувань з державного бюджету України. При нормаль-

ній фінансовій ситуації саме надходження від сплати єдиного соціального внеску мали би формувати бюджет Пенсійного фонду України. Загальні положення, що визначають порядок збору єдиного соціального внеску (ЄСВ), встановлені Законом України "Про збір та облік єдиного внеску на

загальнообов'язкове державне соціальне страхування" № 2464-VI від 08.07.2010 [8], який набрав чинності з 01.01.2011 р.

ЄСВ замінив собою чотири раніше існуючих обов'язкових державних соціальних збори: пенсійний, на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку на виробництві. Ставки ЄСВ диференціювалися в залежності від виду платника, а також в залежності від класів професійного ризику виду діяльності.

Слід зазначити, що з 1 січня 2015 року роботодавці зобов'язані сплачувати розмір ЄСВ не меншій, ніж мінімальний (розмір якого розраховується виходячи з мінімальної заробітної плати), незалежно від суми нарахованої заробітної плати. З 01.01.2016 року ставка ЄСВ знижена до 22% (для всіх категорій платників). Однак, всі ці заходи не відіграли істотної ролі у вирішенні питання збалансування бюджету Пенсійного фонду та зменшенні обсягів асигнувань з Державного бюджету України.

Тому, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 03.10.2017 р. № 2148-VIII [5] було знову внесено зміни до Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464-VI.

Законодавці змінили підхід до визначення максимальної бази для нарахування ЄСВ. Відтепер вона не прив'язується до прожиткового мінімуму, а дорівнює 15 розмірам мінімальної заробітної плати. Законом «Про Державний бюджет України на 2018 рік» встановлено з 1 січня 2018 року місячний розмір мінімальної заробітної плати на рівні 3723 грн. Таким чином, максимальна сума доходу застрахованої особи, на яку нараховується єдиний соціальний внесок, становитиме 55 845 грн. Відповідно, максимальна сума ЄСВ становить 12 285,90 грн.

Як і раніше, мінімальний страховий внесок визначається як добуток мінімального розміру заробітної плати на розмір внеску, встановлений законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід), та в 2018 році дорівнює 819,06 грн.

Крім того, фізичні особи-підприємці — платники єдиного податку І групи з січня

2018 року позбавлені права на сплату половинної ставки мінімального страхового внеску ЄСВ. Тож, з 1 січня для всіх підприємців повний мінімальний розмір ЄСВ становить 819,06 грн.

З 1 січня 2018 року доповнено перелік осіб, які зобов'язані сплачувати єдиний соціальний внесок. Відтепер, члени фермерського господарства (у разі, якщо вони не належать до кола осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах) також підлягають обов'язковому страхуванню та мають сплачувати ЄСВ в розмірі не меншому ніж мінімальний страховий внесок. [5]

З вище наведеної інформації про особливості адміністрування єдиного соціального внеску в сучасних умовах виникає питання до максимальної бази нарахування та сплати єдиного соціального внеску. Складається враження, що законодавці вишукують джерела додаткових надходжень до фондів соціального страхування не за тими напрямками. Тобто, якщо людина отримує заробітну плату від 56 000 грн., та більше вона не сплачує ЄСВ з суми, що перевищує 55 845 грн. Таким чином розширюючи перелік осіб, що зобов'язанні сплачувати ЄСВ, а це в основному представники так званого «середнього класу», зовсім не приймаються до уваги платники, фінансові можливості яких знаходяться далеко від межі «бідності».

Тим же Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 03.10.2017 р. № 2148-VIII [5] було знову внесено зміни і до системи пенсійного забезпечення. Найперше та найбільш важливе питання – це питання страхового стажу. Починаючи з 1 січня по 31 грудня 2018 року право вийти на пенсію матимуть (до 31 грудня 2017 року на пенсію можна було вийти в 60 років – при наявності 15-річного пенсійного стажу):

➤ в 60 років – особи, які мають страховий стаж не менше 25 років, в подальшому необхідний страховий стаж буде збільшуватися щорічно на рік;

➤ в 63 роки – якщо страховий пенсійний стаж менше 25 років, але більший за 15. Тобто вийти на пенсію до 31 грудня 2018 року можна при наявності страхового стажу від 15 до 25 років. Відповідно, у 2019

році – від 16 до 26 років; в 2020 році – від 17 до 27 років і т.д. Щорічно необхідний стаж буде збільшуватися на один рік до 2028 року.

З 1 січня 2019 року за відсутності відповідного мінімального стажу (15 років) вихід на пенсію можливий тільки в 65 років.

З 1 січня 2018 року по 31 грудня 2020 року особам, які досягли визначеного ч. 1 ст. 26 Закону № 1058 віку, і не отримали необхідний страховий стаж, будуть призначати тимчасову державну соціальну допомогу за умови наявності не менше 15 років страхового стажу. Зазначена тимчасова державна соціальна допомога призначатиметься органами соціального захисту населення і виплачуватися до досягнення даними особами віку, з якого вони набувають право на призначення пенсії.

Для пенсій, призначених після 1 січня 2018 року, мінімальний розмір пенсії за віком виплачується по досягненні особою віку 65 років. А до досягнення цього віку таким особам може бути призначена державна соціальна допомога.

З 1 січня 2018 року в страховий стаж для визначення права на призначення пенсії зараховуються періоди (п. 31 р. XV Закону № 1058):

➤ ведення підприємницької діяльності із застосуванням спрощеної системи оподаткування, а також із застосуванням фіксованого податку: з 1 січня 1998 року по 30 червня 2000 року включно, які підтверджуються довідкою про реєстрацію як суб'єкта підприємницької діяльності; з 1 липня 2000 року по 31 грудня 2017 року включно – за умови сплати страхових внесків (ЄСВ) незалежно від сплаченого розміру (крім випадків звільнення від сплати ЄСВ);

➤ проходження військової служби до 31 грудня 2017 року включно;

➤ перебування у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами з 1 січня 2004 року по 30 червня 2013 року включно;

➤ перебування у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею шестирічного віку з 1 січня 2004 року до моменту введення сплати страхових внесків (ЄСВ) за жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. [5]

Мінімальний розмір пенсії за віком за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років страхового стажу з 1 січня 2018 року встановлений (ст. 28 Закону № 1058):

➤ в розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (такий розмір становить з 1 січня 2018 року – 1373 грн, з 1 липня – 1435 грн, з 1 грудня – 1497 грн). За кожний рік стажу понад необхідного стажу пенсія за віком збільшується на 1% розміру пенсії, обчисленої по ст. 27 Закону № 1058, але не більше ніж на 1% мінімального розміру пенсії за віком;

➤ для осіб, які досягли віку 65 років, – у розмірі 40% мінімальної зарплати, встановленої законом про держбюджет на відповідний рік (тобто 1489,20 грн), але не менше прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. [5]

Якщо страховий стаж менше вищевказаного, мінімальний розмір пенсії за віком встановлюється в розмірі, пропорційному до наявного страхового стажу, виходячи з прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність.

В цілому сучасний стан справ у системі пенсійного забезпечення має такий вигляд (таб.1): загальна кількість пенсіонерів за даними Пенсійного фонду України станом на 01.04.2018 року налічує 11 566 389 осіб, з них 33,2 % від загальної кількості осіб отримує пенсію у розмірі від 1501 до 2000 грн; 22,3% від загальної кількості осіб від 2001 грн до 3000 грн; 10,1% від загальної кількості осіб від 3001 грн до 4000 грн.

Беручи до уваги той факт, що профспілки сьогодні наполягають на реальному показнику прожиткового мінімуму (а це вартісна оцінка споживчого кошика, що містить мінімальні набори продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, необхідних для збереження здоров'я людини і забезпечення її життєдіяльності.), який має становити 4 200 грн., наведені цифри підкреслюють, що більше 80 % пенсіонерів отримують пенсію меншу за величину, яка може дозволити забезпечити мінімальні потреби людини. Середній розмір призначеної пенсійної виплати станом на 01.04.2018 р. – 2 517.82 грн.

Таблиця 1

Питома вага пенсіонерів за розмірами призначених місячних пенсій у загальній їх чисельності станом на 01.04.2018 р.

Розмір призначених місячних пенсій, грн	Кількість пенсіонерів, осіб	Питома вага у загальній їх чисельності, %
До 1300	87 768	0,8
Від 1300 до 1400	786,795	6,8
Від 1401 до 1500	1 752 134	15,1
Від 1501 до 2000	3 839 381	33,2
Від 2001 до 3000	2 578 170	22,3
Від 3001 до 4000	1 165 688	10,1
Від 4001 до 5000	537 246	4,6
Від 5001 до 10 000	695 307	6,0
Понад 10 000	123 900	1,1

Джерело: [4]

В регіональному розрізі лише пенсіонери 6 областей України з 24 отримують отримують пенсію вищу за визначений розмір пенсійної виплати (табл. 2), це: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Луганська, Харківська, м. Київ.

Таблиця 2

Середній розмір призначеної пенсійної виплати станом на 01.04.2018 р.

Області	Середній розмір призначеної пенсійної виплати, грн
Області, в яких розмір призначеної пенсійної виплати перевищує середній по Україні – 2 517.82 грн	
Дніпропетровська	2 894,18
Донецька	3 331,03
Запорізька	2 715,84
Київська	2 532,69
Луганська	3 042,22
Харківська	2 566,13
м.Київ	3 429,06
Області, в яких розмір призначеної пенсійної виплати не перевищує середній по Україні – 2 517.82 грн	
Вінницька	2 112,19
Волинська	2 126,13
Житомирська	2 166,48
Закарпатська	2 025,97
Івано-Франківська	2 175,38
Кіровоградська	2 227,72
Львівська	2 301,06
Миколаївська	2 345,77
Одеська	2 376,07
Полтавська	2 443,37
Рівненська	2 128,54
Сумська	2 285,34
Тернопільська	1 957,11
Херсонська	2 174,96
Хмельницька	2 090,91
Черкаська	2 233,16
Чернівецька	2 025,33
Чернігівська	2 236,90

Джерело: [4]

Розглядаючи розподіл пенсіонерів по видах та розмірах призначених пенсій знаходимо ще одну закономірність, що найбільша кількість пенсіонерів отримують пенсії за віком, це 8 790 671 осіб, на здійснення цих виплат необхідна сума у розмірі 2 569,90 грн., а найменша категорія

судді, їх чисельність становить 3 150 осіб, а на забезпечення їх довічного грошового утримання необхідно 25 744,35 грн. Це особливо демонструє соціальну несправедливість, оскільки, як вже було зазначено раніше, майже 80 % відсотків пенсіонерів не отримують і 3000 грн.

Таблиця 3

Розподіл пенсіонерів по видах та розмірах призначених пенсій станом на 01.04.2018 р.

Види пенсійних виплат	Кількість пенсіонерів, осіб	Сума призначених пенсій, грн
За віком	8 790 671	2 569,90
По інвалідності	1 352 939	1 982,31
У зв'язку з втратою годувальника	545 257	2 200,84
За вислугу років	236 072	2 373,82
Соціальні пенсії	85 815	1 452,47
Довічне грошове утримання суддів	3 150	25 744,35
Пенсії військовослужбовців	552 485	3 408,07
Всього	11 566 389	39 731,76

Джерело: [4]

Ряд новацій пенсійної реформи, яка була запроваджена Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 03.10.2017 р. № 2148-VIII в перспективі вирішує питання більш справедливого підходу до формування пенсійних виплат. А для цього вже сьогодні всім працюючим слід замислитись над легалізацією і збільшенням своїх доходів, адже лише отримуючи заробітну плату вищу ніж середня по Україні можна очікувати на більш менш достойний розмір пенсійних виплат у майбутньому і не забувати про свій страховий стаж у процесі взаємовідносин зі своїми роботодавцями.

Висновки. Отже, сьогодні система – загальнообов'язкового державного пенсійного страхування складається з трьох рівнів: солідарна система накопичувальна система система недержавного пенсійного забезпечення. З них повноцінно працює лише солідарна система пенсійного забезпечення, яка потребує модернізації та удосконалення. Пенсійний фонд України сьогодні не в змозі забезпечити фінансування всіх видів пенсій, які передбачаються діючим зако-

нодавством. Єдиний соціальний внесок, який мав би фінансово забезпечити необхідні виплати на виконанні ролі головного наповнювача бюджету Пенсійного фонду, що породжує необхідність асигнувань з державного бюджету України у розмірі більше 50% необхідної суми. Запроваджені новації пенсійної реформи 2017 року передбачають осучаснення розмірів пенсій, запровадження нового порядку виходу на пенсію залежно від наявного страхового стажу; змінюють порядок визначення мінімального розміру пенсії та порядку індексації та перерахунку пенсій. Однак, вирішення проблеми вимагає і ряду глобальних змін: боротьба з тінізацією економіки, зокрема у сфері виплати заробітних плат, створення нових робочих місць, формування здорової нації зі збільшенням показника середньої тривалості життя, підвищення рівня життя населення. Ці зміни вимагають здійснення більш системних і всеохоплюючих заходів відмінних лише від внесення змін до законодавчих документів, що забезпечують функціонування пенсійної системи.

Список літератури:

1. Загальні тенденції розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/2017-12-15_npf-1.pdf
2. Кириленко О. П. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: монографія / О. П. Кириленко, Б. С. Малиняк та ін. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 350 с.
3. Овчаренко Я. І. Аналіз системи загальнообов'язкового пенсійного страхування [Електронний ресурс] / Я. І. Овчаренко // Ефективна економіка. – 2016. – No 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4927>.
4. Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.pfu.gov.ua/32500-dani-pro-serednij-rozmir-pensijnnoi-vyplaty-stanom-na-01-04-2018-roku/>
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій: Закон України від 3 жовтня 2017 року No 21-48-VIII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>
6. Про державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 7 грудня 2017 року No 2573-VIII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>
7. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року 1058-IV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/723-2017-%D1%80>.
8. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 8 липня 2010 року No 2464-VI [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>
9. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 9 липня 2003 року No 1057-IV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>
10. Філоненко О. А. Шляхи оптимізації стратегічних напрямів та механізмів державного регулювання системи пенсійного забезпечення [Електронний ресурс] / О. А. Філоненко // Наукові праці. Державне управління. – 2014. – Т. 242 (No 230). – Режим доступу: <http://official.chdu.edu.ua/article/view/60534>.
11. Хемій Г. Фінансова стійкість системи державного пенсійного страхування України / Г. Хемій // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2014. – Вип. 3. – С. 88-94.

Reference:

1. Zahalni tendentsii rozvytku systemy nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/2017-12-15_npf-1.pdf
2. O. P. Kyry-lenko, B. S. Malyniak [ta in.] (2013) Rozvytok derzhavnoho pensiinoho strakhuvannia v umovakh pensiinoi reformy: monohrafiia. Ternopil: TNEU, 350 p.
3. Ovcharenko Ya. I. (2016) Analiz systemy zahalnooboviazkovoho pensiinoho strakhuvannia [Online]. Efektyvna ekonomika, No 4. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4927>.
4. Ofitsiynyi sait Pensiinoho fondu Ukrainy [Online]. Retrieved from: <https://www.pfu.gov.ua/32500-dani-pro-serednij-rozmir-pensijnnoi-vyplaty-stanom-na-01-04-2018-roku/>
5. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pidvyshchennia pensii: Zakon Ukrainy vid 3 zhovtnia 2017 roku No 21-48-VIII [Online]. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>
6. Pro derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2018 rik: Zakon Ukrainy vid 7 hrudnia 2017 roku No 2573-VIII [Online]. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>
7. Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 9 lypnia 2003 roku 1058-IV [Online]. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/723-2017-%D1%80>.
8. Pro zbir ta oblik yedynoho vnesku na zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 8 lypnia 2010 roku No 2464-VI [Online]. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>
9. Pro nederzhavne pensiine zabezpechennia: Zakon Ukrainy vid 9 lypnia 2003 roku No 1057-IV [Online]. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>
10. Filonenko, O. A. (2014) Shliakhy optymizatsii stratehichnykh napriamiv ta mekhanizmiv derzhavnoho rehuliuвання systemy pensiinoho zabezpechennia [Online]. Naukovi pratsi. Derzhavne upravlinnia, T. 242 (No 230). Retrieved from: <http://official.chdu.edu.ua/article/view/60534>.
11. Khemii, H. (2014) Finansova stiikist systemy derzhavnoho pensiinoho strakhuvannia Ukrainy. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka, Vyp. 3, p. 88-94.